

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับระบบไต่สวน

นายฐานันท์ วรรณโกวิท*

ด้วยประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบของนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงเป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่กระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีกับ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริตและประพฤติมิชอบแต่เดิมนั้นล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และฉบับปัจจุบัน จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริง ในกรณีที่มีผู้กล่าวหาว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นได้แก่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือข้าราชการการเมืองอื่น รวมทั้งผู้ที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่ได้เป็นตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ หรือร่ำรวยผิดปกติ เพื่อส่งสำนวนการไต่สวนให้อัยการสูงสุดฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาหรือร้องขอให้ทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน แล้วแต่กรณี โดยทำหน้าที่แทนพนักงานสอบสวนในระบบสอบสวนเดิม และเพื่อให้การดำเนินคดีต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในชั้นศาลเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และ เทียบธรรมมากกว่าเดิม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จึงกำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าว โดยผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน ๙ คน ที่ได้รับเลือกด้วยวิธีลงคะแนนลับจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเป็นรายคดีเป็นองค์คณะผู้พิพากษาและจะต้องออกนั่งพิจารณาคดีเช่นเดียวกับผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น การพิจารณาคดีดังกล่าว องค์คณะผู้พิพากษาต้องใช้ระบบไต่สวนแทนระบบกล่าวหา และต้องยึดสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ต้องทำหน้าที่ในการถามพยานเอง แล้วจึงจะให้โจทก์จำเลยถามเพิ่มเติมก็ได้ คำพิพากษาย่อมเป็นที่สุด

เมื่อระหว่างวันที่ ๒ - ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้จัดสัมมนาเชิงวิชาการ หัวข้อ ระบบไต่สวนและการทำความเข้าใจในการวินิจฉัยคดี ณ โรงแรมแกรนด์แปซิฟิก ซอฟเฟอริน รีสอร์ท แอนด์ สปา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี แก่ผู้พิพากษาศาลฎีกาเพื่อทำความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวน

* ประธานแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง น.บ.ท.๒๗ บ.ย.ส.๓ ปปร.๑๓

ใคร่ขอเสนอบทความทางวิชาการที่ใช้ประกอบการสัมมนา เรื่องการค้นหาความจริงในระบบไต่สวน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจของนักกฎหมาย ทนายความ และผู้สนใจทางวิชาการ

รากฐานทางความคิดของระบบไต่สวน^๑

๑. ระบบไต่สวนตั้งอยู่บนรากฐานของความคิดว่า รัฐเป็นผู้ทรงอำนาจอธิปไตย และมีหน้าที่อำนวยความสะดวกและบังคับใช้กฎหมาย

๒. การดำเนินคดีเป็นกิจการของรัฐ รัฐเป็นทั้งโจทก์และคนกลางที่จะอำนวยความสะดวกเป็นธรรมแก่จำเลยตั้งแต่ต้นจนจบ รัฐเป็นเจ้าของภาพในการแสวงหาความจริง และวินิจฉัยคดีอย่างมีเหตุผลตามกฎหมาย อัยการเป็นผู้ช่วยของศาลในการเตรียมคดี ตำรวจเป็นผู้ช่วยของอัยการ ทุกฝ่ายร่วมกันหาความจริงทั้งในทางปรักปรำ และในทางเป็นคุณแก่จำเลย

๓. โดยทั่วไปผู้เสียหายไม่สามารถเป็นโจทก์ได้ ได้แต่ร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานให้นำคดีขึ้นว่ากล่าวในศาลเท่านั้น จำเลยเป็นส่วนหนึ่งของคดีมีหน้าที่ให้ความร่วมมือในการแสวงหาความจริง และอำนวยความสะดวกของศาล

การค้นหาความจริงในระบบไต่สวน^๒

การค้นหาความจริงมีจุดเริ่มต้น จนกระทั่งจุดสิ้นสุดซึ่งย่อมมีขั้นตอนดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายซึ่งได้แก่ ได้ความจริง ให้ความยุติธรรม และด้วยความรวดเร็ว ขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ก็คือกฎเกณฑ์ที่ผู้เกี่ยวข้อง และศาลต้องปฏิบัติอันเป็นการกำหนดสิทธิหน้าที่ ของศาลในการพิจารณาคดี ซึ่งเรียกว่าวิธีพิจารณาความนั่นเอง

การค้นหาความจริงในคดีอาญา ในระบบคอมมอนลอว์ จะค้นหาความจริง โดยใช้วิธีดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา ส่วนระบบกฎหมายซีวิลลอว์จะใช้ระบบไต่สวน ซึ่งวิธีพิจารณาทั้งสองระบบนี้มีลักษณะตรงกันข้าม

ระบบกล่าวหา เป็นระบบค้นคว้าหาความจริงตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law System) จะมีคู่ความ คือ พนักงานอัยการ โจทก์และจำเลยต่อสู้กัน โดยจำเลยอาจมีทนายความมาช่วยเหลือในการดำเนินคดีโดยมีกติกากันเท่าเทียมกัน สำหรับศาลจะทำหน้าที่

^๑ กิตติศักดิ์ ปรกติ.(2553). “ระบบไต่สวน” เอกสารการสัมมนาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรุงเทพมหานคร : ศาลฎีกา

^๒ ประพันธ์ ทรัพย์แสง.(2553). “ระบบไต่สวน” เอกสารการสัมมนาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรุงเทพมหานคร : ศาลฎีกา

เป็นคนกลางควบคุมคู่ความทั้งสองฝ่ายให้ปฏิบัติตามกฎ กติกา อย่างเคร่งครัด โจทก์มีหน้าที่หรือภาระการพิสูจน์โดยหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยหรือพิสูจน์ความจริง ถ้าโจทก์ไม่อาจหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดได้หรือพิสูจน์ได้แต่พยานหลักฐานนั้นยังเป็นที่น่าสงสัย ศาลก็จะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย โดยศาลจะพิพากษายกฟ้อง ระบบนี้ศาลจะพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนความของศาลเท่านั้น ข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่มีได้จดบันทึกไว้ศาลจะไม่นำมารับฟัง

ระบบไต่สวน เป็นระบบค้นคว้าหาความจริงตามระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) โดยเป็นเรื่องของศาลกับจำเลย โจทก์และทนายจำเลยมีหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริง ศาลมีบทบาทในการแสวงหาความจริงให้ได้มากที่สุด โดยมีอำนาจเต็มที่ มีอำนาจลงไปล้วงลึกถึงพยานหลักฐานต่างๆ ได้เอง ศาลจะซักถามพยานบุคคลด้วยตนเอง แม้คู่ความจะมีได้นำพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนความของศาล ศาลก็ย่อมนำมาได้ เมื่อได้ความจริงอย่างไรก็พิพากษาตามนั้น ซึ่งอาจพิพากษายกฟ้องหรือลงโทษ ไม่มีการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ศาลจะไม่เคร่งครัดกฎกติกาในการรับฟังพยานหลักฐานมากนัก ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะรับฟังพยานหลักฐานทั้งปวงแม้จะฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความไปบ้าง ซึ่งวิธีพิจารณาทั้งสองมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกัน โดยระบบกล่าวหาเน้นเรื่องบทบาทและสิทธิของคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นสำคัญ คู่ความมีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งในแง่ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายและกระบวนการพิจารณาในระบบนี้จะมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาโดยเปิดเผยและมีการดำเนินการโต้แย้งต่อสู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งทางตรงข้ามกระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวนนั้นได้เน้นเรื่องบทบาทของศาลในการควบคุมกระบวนการพิจารณาเป็นสำคัญโดยศาลไม่ถูกจำกัดเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความเสนอต่อศาล ศาลเป็นผู้กำหนดทิศทางการดำเนินกระบวนการพิจารณาและสามารถที่จะยกประเด็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยขึ้นพิจารณาเองได้ กระบวนการพิจารณาในระบบนี้มักจะเป็นการพิจารณาโดยเอกสารหรือเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นสำคัญ กล่าวคือ ระหว่างคู่กรณีส่วนใหญ่จะทำกันในรูปแบบ การทำและแลกเปลี่ยนบันทึกต่างๆ ในชั้นรวบรวมข้อมูลและเอกสารของคดี และไม่ค่อยจะมีการดำเนินการโต้แย้งต่อสู้คดีกัน

การแสวงหาความจริงโดยระบบกล่าวหา และระบบไต่สวนมิได้มีความเกี่ยวข้องกันแต่ประการใด การแสวงหาข้อเท็จจริงในระบบกล่าวหาเป็นการกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความเป็นหลักที่อธิบายถึงอำนาจของคู่ความที่มีต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณา ในขณะที่

หลักการแสวงหาความจริง โดยศาลหรือระบบไต่สวนนั้นเป็นหลักที่กำหนดภาระหน้าที่ของศาลในการที่จะค้นหาความจริง หรือการทำให้ข้อความจริงกระจ่างชัดเจน

หลักการและสาระสำคัญของระบบไต่สวน

ระบบไต่สวนมีสาระสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นอำนาจหน้าที่หลักของศาลในการไต่สวนหาความจริง และควบคุมกระบวนการพิจารณา

๒. คู่ความมีหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงของคดี ถือเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ คู่ความมิได้ต่อสู้กัน

๓. ข้อเท็จจริงที่นำไปสู่การพิจารณาของศาลไม่จำกัดแต่เฉพาะที่เสนอโดยคู่ความในคดีเท่านั้น ศาลเรียกมาไต่สวนเพิ่มเติมได้ การแพ่งชนะกันในคดีคู่แต่พยานหลักฐาน ไม่ดูภาระการพิสูจน์ พยานบอกเล่ารับฟังได้ ความยุติธรรมตามเนื้อหาไม่เคร่งครัดวิธีพิจารณา ตัดการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย

บทสรุป

ระบบไต่สวนทำให้ศาลมีบทบาทในการตรวจสอบความจริงและการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งหมดอย่างละเอียดทุกแง่มุม ย่อมทำให้เกิดความยุติธรรมตามกฎหมาย สอดคล้องกับความยุติธรรมตามความจริง อันเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา **คนที่กระทำความผิดย่อมถูกลงโทษ ผู้ที่บริสุทธิ์ย่อมได้รับอิสรภาพ**